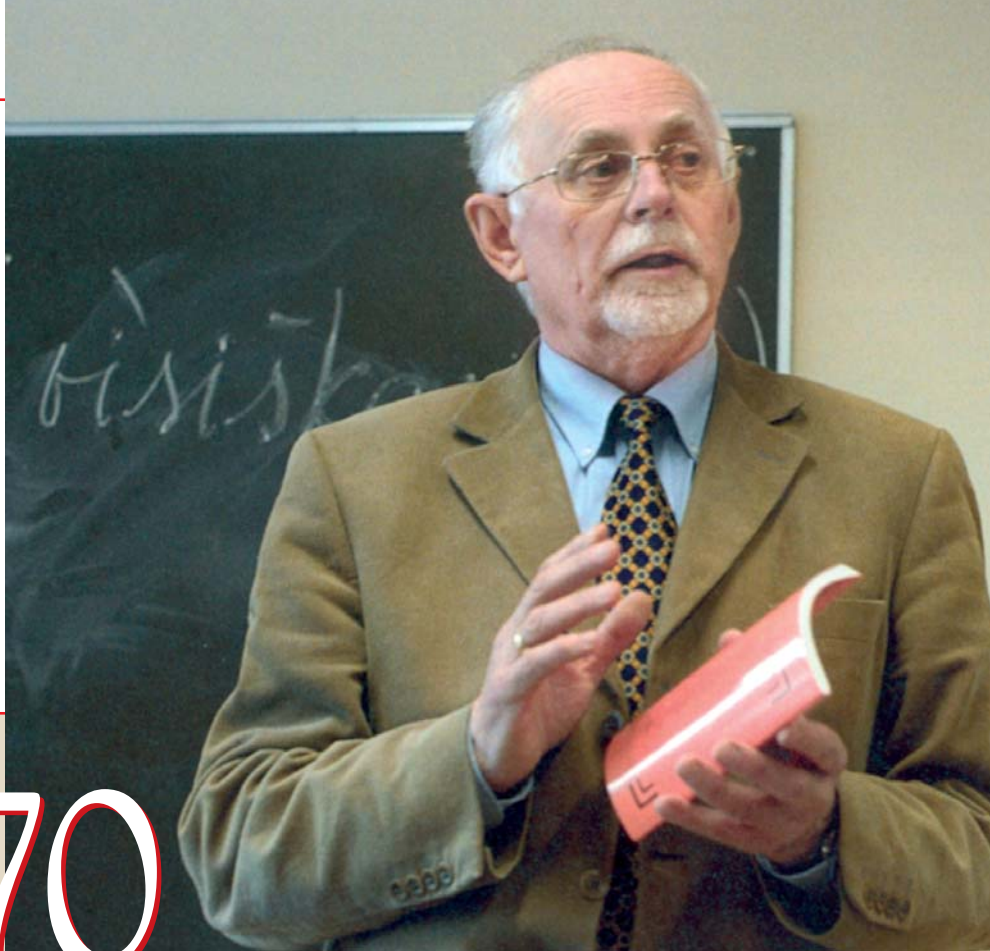

ANTANAS PAKERYS

Profesorius, habilituotas daktaras (humanitariniai mokslai), Valstybinės lietuvių kalbos komisijos narys, Lietuvos švietimo tarybos pirmininkas (2000–2003), Lietuvos mokslo tarybos narys (2003–2007), Visuotinės lietuvių enciklopedijos redakcinės tarybos narys, Pasaulio vietovardžių žodyno redakcinės tarybos pirmininkas, žurnalo „Žmogus ir žodis“ vyr. redaktorius. Vilniaus pedagoginio universiteto rektorius 1993–2003 m.

Iš kartos 70 i kartą einanti minties gyvybė

Prof. Antano Pakerio 70-mečiui

Lekt. Vera Mauricaitė

Profesorius A. Pakerys yra ne tik Pedagoginio universiteto, bet ir gimtojo Dusetų krašto patriotas. Ir dabar palaikomi glaudūs ryšiai su Kazimiero Būgos gimnazija. Mūsų universiteto lituanistai profesoriaus iniciatyva jau penktus metus vyksta skaityti mokslo populiarinimo paskaitų ir dalyvauja puikiai suorganizuotuose gimnazijos renginiuose. Prieš keletą metų šventiniame gimnazijos renginyje A.Pakerys tvirtai įsitikinęs pabrėžė, kad „lietuvių tauta turėjo tik du genijus – Mikalojų Konstantiną Čiurlionį ir Kazimierą Būgą.“

Studijos ir pirmieji darbai

Apskritai sakant, penkiasdešimt Antano Pakerio darbo metų – tai GYVENIMAS LABORATORIJOJE, nuo kurios niekada (net rektoriaudamas) nebuvo atitrūkęs. Eksperimentinės fonetikos ir kalbos psichologijos laboratorijos, kurioje dirbo doc. E.Mikalaukaitė, ištakos siekia VDU laikus. (E.Mikalaukaitė buvo viena iš

A.Salio, 1930 m. įkūrusio Vytauto Didžiojo universitete Fonetikos laboratoriją, suburto būrelio eksperimentuotojų studentų. Tai buvo jos mokslinių darbų pradžia, o gal ir Vilniaus pedagoginio instituto Fonetikos laboratorijos ištakos). Šioje laboratorijoje yra parengta daug leidinių, apginta ne viena solidi disertacija. Keleto tęstinių leidinių atsakomasis redaktorius buvo ir A.Pakerys (1970–1976). Tai laboratorijos klestėjimo laikas, kuris tęsiasi su profesoriaus moksline, didaktine, projektine veikla iki šių dienų. A.Pakerys buvo gambiausias doc. E.Mikalaukaitės, klausiusios žymiausių profesorių paskaitų Vokietijoje, studentas (girdėjau, kad net atrodydavę – gal Jam vienam skaitoma paskaita); parengė ir išleido savo dėstytojos „Lietuvių kalbos fonetikos darbus“ (1975) ir pagrįstai pelnė kolegų pagarbą. Ir man ne kartą teko matyti Profesoriaus tikrą pagarbą, net žavėjimąsi savo dėstytojais. Tai liudija ir Jo rūpestis š. m. balandžio mėn. surengti minėjimą, skirtą garsios akcentologės doc. P.Berna-

dišienės 100-mečiui ir taip priminti savo dėstytojos nuveiktus darbus. Be galo gerbiu šią ir savo dėstytoją, bet vis dėlto kirčiavimo sistemą perpratau profesoriaus A.Pakerio dėka (dvi svarbias schemas per pratybas atsidėjęs braižydavo lentoje). Šiuo aspektu itin vertingas straipsnis „Kirčiuotės ir praktinės taisyklės“ (1971).

A.Pakerys savo pirmąją humanitarinių mokslų daktaro disertaciją (1968) parašė ir apgynė, net nepasinaudojęs laisvesniu aspirantūros darbo grafiku. Su kolegomis (E.Mikalaukaitė ir B.Svevevičiumi) 1967 metais skaitė pranešimą konferencijoje Prahoje (tais laikais buvo itin retos užsienio išvykos). Darbavosi fakultete. Rengė didaktinių leidinių; kai kuriuos kartu su kolega doc. K.Kuzaviniu. Kur kas vėliau, pratęsdamas ir plėtodamas savo garsiojo bendraminčio tyrimus, A.Pakerys parengė ir išleido naudingą knygą – „Tarptautinių žodžių kirčiavimas“ (1991). Profesorius turi logopedo, defektologo kvalifikaciją. Jam patrauklus kalbos defektologo darbas, ši specializacija. Kiek žinau, yra pavykę pasinaudoti įgytomis žiniomis.

Naujos technologijos. Fundamentalūs tyrimai

A.Pakerys, susidomėjęs elektroninėmis skaičiavimo mašinomis, tarp kalbininkų buvo tikras novatorius. Monografija „Lietuvių bendrinės kalbos prozodija“ (1982) – tai „geriausias ir stambiausias eksperimentinės fonetikos darbas baltų

pokario metais mokiausi Avižių pradinėje mokykloje, „kažkas“ nuolat keisdamas mūsų mokytojus. Iš penkių mano vaikystės mokytojų trys buvo vyrai (jauni, energingi, mokantys gražiai dainuoti, žaisti kvadrata). O ypač rūpestinga, jautri, švelni, išmintinga buvo mokytoja Šileikaitė. Nors tuo metu mokytojų atlyginimai buvo visai menki (mokinių tėvai dažnai šelpdavo mokytojus), supratau, kad mokytojo profesija yra labai įdomi, patraukli, miela, prasminga. Baigęs septynias Dusetų K. Būgos vidurinės mokyklos klases, 1954 m. nuvykau į Švenčionėlių pedagoginę mokyklą, sėkmingai išlaikiau stojamuosius egzaminus ir buvau priimtas mokyti. Po tos karštos vasaros egzaminų grįžęs į Eivenių kaimą, tėvų (ypač mamos) buvau atkalbėtas: nei maisto, nei pinigų neturim, kad galėčiau mokyti toli nuo namų. Tačiau noro tapti mokytoju nepraradau. 1959 m. įstojau į Vilniaus valstybinį pedagoginį institutą ir įgijau logopedo ir lietuvių kalbos mokytojo specialybę. Nuo pat pirmojo kurso institute pradėjau dirbti laborantu (puse etato). Vėliau čia mane šaukė dėstytojo,

vyresniojo dėstytojo, docento, profesoriaus, dekanı, rektoriaus pareigos. Tipiškas karjeristo kelias... Beje, prieš keliolika metų važiuodamas autobusu ir į Vilniaus pedagoginio universiteto rūmus žvelgdamas tarsi iš šalies, kažkodėl pagalvoju: ne, Universiteto rektoriumi būti nenorėčiau. Tačiau susiklosčius aplinkybėms rektorium buvau išrinktas dviem kadencijoms.

Rektoriui tenka įvairiausių priedermių ir darbų: iškilmingų ir buitishkų, džiugių ir nesmagių. Didžiausią įspūdį man palikdavo Rektorių konferencijos posėdžiai. Juose vykdavo aktualios diskusijos universitetų gyvybės ir mirties klausimais. Ypač imponuodavo du dalykai: kiekvieno rektoriaus pasiryžimas visomis išgalėmis kautis dėl savo universiteto interesų, o kai iškildavo bendra grėsmė aukštajam mokslui – veikti sutartinai ir ryžtingai. Linkiu, kad rektoriais pasitiktų universitetų bendruomenės. Nelinkiu rektoriams būti kažkieno paskirtiems.

Antanas Pakerys

Iš kn.: Lietuvos universitetų rektorai (1990–2004).

Reginos ŠULSKYTĖS fotografija (2005)

Profesorius drožia pieštukus savo dukraitėms Salomėjai ir Monikai. 2009 m. birželio pabaiga, Bilaišių kaimas

Minint 130-ąsias K. Būgos metines (Dusetos, 2009 m.)

kalbotyros istorijoje“ (A. Girdenis, B. Stundžia). Monografijos pagrindu buvo apginta humanitarinių mokslų (lietuvių filologijos) habilituoto daktaro disertacija (1983). Visą gyvenimą (įskaitant ir rektoriavimo dešimtmetį) profesorius intensyviai dirbo mokslinį darbą. Yra aukštai vertinamas net savo oponentų, be visa kita, ir dėl to, kad yra korektiškas, nedogmatiškas, nors turi tvirtą savo nuomonę.

Kitos monografijos

Akcentologija. Kaunas, 1994. D. 1; Vilnius, 2002. D. 2.

AKTUALUMAS. Šie veikalai svarbūs norminimo raidos ir daugeliu kitų aspek-

tų. Iš seno akcentologijos vadovėliuose teoriniai teiginiai būdavo iliustruojami pavyzdžiais, pateikiant juos abėcėlės tvarka. Tokia tradicija neatrodė tinkama monografijos autoriui A. Pakeryui. Jo tvirtu įsitikinimu, daugiausia dėmesio turėtų būti kreipiama į svarbiausius, t. y. dažniausius ar dažnai vartojamus, žodžius. Monografijoje „Akcentologija. D. 1“ (1994) pirmąkart lietuvių kalbotyroje keliami mintis, jog prasminga atsižvelgti į pavyzdžių vartojimo gausumą ir dažnumą. Pirmiausia turėtų rūpėti labai dažni žodžiai (kalboje tokių daiktavardžių ir būdvardžių iš viso yra apie 500–700), toliau – dažni daiktavardžiai ir būdvardžiai (jų vartojama apie 4000–5000)... ▶

XXI a. elektroniniai dažniniai žodynai

APIE IDĖJOS AUTORIŲ. K.Būgos tėviškėnas, pasižymintis tokiu pat darbo kruopštumu ir sąžiningumu, yra prof. A.Pakerys. Jis akivaizdžiai tęsia žodynų

Pakeri Profesoriaus pagarba mokslui, kalbai ir žmogui, o monografijos „Lietuvių bendrinės kalbos prozodija“ ir „Akcentologija“ yra puikiausios Profesoriaus darbštumo ir kruopštumo įrodymai. Čia dar derėtų prisiminti ir kapitalinio pasaulio vietovardžių žodyno rengimą.

Inteligencija, sąžiningumas ir labai subtilus humoro jausmas. Ir visa tai natūralu, o ne išmokta, suvaidinta.

Galbūt tai apskritai vyresniosios kartos profesorių gerosios savybės, kurių taip trūksta naujesiems mokslininkams ir kurių labai linkėčiau visiems pasimokyti, kol dar turim iš ko mokytis.

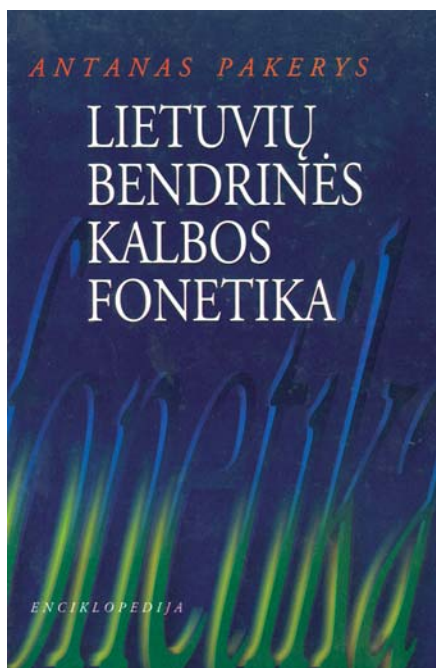
Manau, kad Profesoriaus pavardę žino kiekvienas liuanistikos studentas ir mokytojas liuanistas: jis dviejų svarbiausių disciplinų (fonetikos ir akcentologijos) vadovėlių, kitokių knygų autorius ar bendraautoris. Apie mokomąsias Profesoriaus knygas galima būtų daug kalbėti, bet norėčiau pabrėžti jų originalumą. Kai kurios naujoviškumu gerokai pralenkė savo laiką. Čia turiu galvoje „Lietuvių bendrinės kalbos fonetikos pratybas“ ir „Kirčiavimo treniruoklį“. Jos jau tada buvo pirmieji naujųjų kompiuterinių technologijų lingvistikoje daigai. Taigi lietuvių kalbos fonetikos ir akcentologijos dar ne viena karta mokysis iš Profesoriaus parengtų knygų, o Jo mokslinių tyrimų idėjos tikrai dar ilgai plevens jaunesnių mokslininkų darbuose.

Dar rašydama disertaciją pastebėjau išskirtinį Profesoriaus tekstų bruožą – tam tikrą atsargumą, apsidraudimą. Iš pradžių niekaip nesupratau, kaip dar čia begali būti *turbūt, tikriausiai, matyt*, jeigu įvairių akustinių ypatybių reikšmės pateikiamos net po kablelio. Tačiau Profesorius turėjo gerokai daugiau patirties, suprato, kad kalba yra gyvas reiškinytis ir, kad ir kokia didžiulė tiriamoji imtis būtų, tegalim kalbėti apie dėsingumus, tendencijas. Šis atsargumas (tiesa, ne visada vienodas) lydi ir mano mokslinius tyrimus.

Prof. dr. Asta Kazlauskienė
VDU Kompiuterinės lingvistikos centro
vyresnioji mokslo darbuotoja, VDU
Lietuvių kalbos katedros vedėja,
Valstybinės lietuvių kalbos komisijos narė

Profešorius yra atidus, reiklus ir drauge labai geranoriškas oponentas, recenzentas, nešykštintis patarimų ir pastabų. Būdamas VLKK Tarties ir kirčiavimo pakomisės vadovas, savo pareigas atliko labai atsakingai. Per keletą metų pakomisė apsvaistė daugybę kirčiavimo variantų, iš esmės peržiūrėjo žodžių, ypač darinių kirčiavimo kodifikaciją. Kaip kolega Profesorius yra nekonfliktiškas, tolerantiškas, nelinkęs veltis į intrigas, tvirtai laikosi savo nuomonės ir ją gina.

*Prof. habil. dr.
Bonifacas Stundžia*
Vilniaus universiteto Filologijos
fakulteto Baltistikos katedra,
Valstybinės lietuvių kalbos komisijos
Tarties ir kirčiavimo pakomisės
pirmininkas

rengimo tradicija, taikydamas jau XXI a. mastelį, atnaujindamas žodžio, žodžio tekste regėjimo kampa, tyrimo aspektus. Profesoriaus Antano Pakerio ilgamečio projekto bei rūpesčio dėka yra išleisti du elektroniniai dažniniai žodynai, elektroninių laikmenų komplektas: *Bendriniai XX a. spaudos žodžiai*. Elektroninis dažninis žodynas. Vilnius, 2004; *Tikriniai XX a. spaudos žodžiai*. Elektroninis dažninis žodynas. Vilnius, 2005. Tai pirmieji tokio pobūdžio žodynai, atspindintys žodžių vartojimo dažnumą ir dažnumo raidą per visą XX a. Taip atveriamos plačiausios tolesnio mokslinio kalbos tyrimo galimybės.

Išradingas pedagogas

AUKŠTŲJŲ MOKYKLŲ VADOVĖLIŲ
1-OJI PREMIJA (2008 m.)

Prof. habil. dr. Antanas Pakerys – žymiausias lietuvių fonetikos ir akcentologijos specialistas, puikus pedagogas. Iš jo parengto „Lietuvių bendrinės kalbos fonetikos“ vadovėlio jau du dešimtmečius mokosi visų Lietuvos aukštųjų mokyklų būsimojieji liuanistai. Vadovėlis parengtas pavyzdinčiai metodiniu aspektu: sudarytos galimybės studentų apklausą atlikti programuoto patikrinimo būdu (plg. vadovėlio įdėklą, fonetinio nagrinėjimo schema). Be to, ir dauguma pratimų sudaryti programuoto patikrinimo būdu. Vadovėlyje gausu iliustracinės medžiagos: yra įdėta autoriaus parengtų (ankstesniuose leidimuose paties autoriaus braižytų) rentgenogramų, spektrogramų, palatogramų ir kitokių schemų bei brėžinių. Taigi vadovėlis yra originalus, vaizdus.

Studentams ypač naudingas literatūros sąrašas kiekvienos temos gale; pravartūs studentų referatų pavyzdžiai ir ypač naudingos detalios, išsamios profesorius pastabos dėl referatų spragų. Taip sudaroma galimybė studentams vengti būdingiausių klaidų bei galimybė tobulinti savo pirmuosius mokslinius darbus.

Vadovėlis vertas pagyrimų dėl transkribuotų pavyzdžių gausos bei įvairovės, tarp kurių yra ir tikrinių žodžių: vardų, pavardžių, vietovardžių. Mokydamiesi transkribuoti, studentai turi galimybę dirbti savi-kontrolės būdu. Labai svarbu, kad yra išlaius teksto transkripcijos pavyzdžių, kad neišleidžiami iš akių ir intonacijos dalykai.

Prof. Antano Pakerio vadovėlis „Lietuvių bendrinės kalbos fonetika“ labai svarbus kalbos mokslui ir praktikai (šį vadovė-

Profešorius buvo mano kur-
sinių darbų, diplominio, magistro
darbo vadovas, doktorantūros komi-
teto narys. Visuomet prisimenu
dalykinį bendravimą su juo kaip la-
bai šiltą, pastabas – skatinančias
mąstyti ir diskutuoti. Mokiausi ir mo-
kausi iš profesorius iki šiol. Neži-
nau, ar galiu drįsti vadinti jį kolega,
nors jau daugiau kaip dešimt me-
tų tenka dėstyti studentams foneti-
kos pratybas. Daugelis iš mūsų, dir-
bančių tarp VPU kalbininkų, esam
ir visuomet liksim jo mokiniai...

Doc. dr. Rima Bacevičiūtė
Vilniaus pedagoginio universiteto
Lietuvių kalbotyros katedra, Lietuvių
kalbos instituto Kalbos istorijos ir
dialektologijos skyrius

lį galima laikyti enciklopedinio pobūdžio fonetikos žinynu); aktualus tiek aukštųjų mokyklų studentams filologams, tiek vidurinių mokyklų mokytojams. Leidinys pravartus ne tik studentams bei dėstytojams, bet ir plačiajai visuomenei, ypač žiniasklaidos darbuotojams.

Vadovėlis parašytas pavyzdine moksline kalba, pasižymi medžiagos dėstymo nuoseklumu, struktūriškumu, vaizdumu.

Tai apskritai vienas iš geriausių lietuvių kalbos mokymo(si) vadovėlių. Jis yra šiuolaikiškas ir patogus dirbti tiek dėsty-

2008 (bendraautorai: S.Daniūnienė, V.Mauricaitė, V.Kavaliauskas; prie leidinio pridėdama kompaktinė plokštelė su kompiuterine kirčiavimo treniruoklio programa). Mikulėnienė D., Pakerys A., Stundžia B. *Bendrinės lietuvių kalbos kirčiavimo žinynas*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2007; 2008 (su bendriniais ir tikrinių žodžių žodynais).

Organizuojant fonetikos pratybas neišsiverčiama be A.Pakerio ir A.Pupkio parengtos „Lietuvių kalbos bendrinės tarties“ mokomosios knygos. Taisyklingos tarties lavinimas – vienas svarbiųjų šnekamosios bendrinės kalbos ugdymo uždavinių. „Lietuvių kalbos bendrinės tarties“ plokštelėmis ir tektais sėkmingai buvo naudojamos mokant lietuvių kalbos ir užsienio šalyse: JAV (Iliojaus), Latvijos, Vokietijos (Greifsvaldo) ir kt. universitetuose. Latvijoje 1971 m. buvo perspausdinti plokštelių tekstai (Pakeris A., Pupkis A. Lietuvių valodas literārā izruna. – Rīgā, 1971). Kompaktinė plokštelė skiriama bendrojo lavinimo ir aukštosios mokykloms, individualiam ir grupiniam darbui. Taisyklingos tarties turi galimybę mokytis ir kiti asmenys, ypač žurnalistai, aktoriai, pedagogai, teisininkai – visi, kurie privalo taisyklingai kalbėti viešumoje.

A.Pakerio atlikti darbai, ieškant patrauklių mokymo metodų, rodo, kad profesorius įdomus ir malonus pedagogo darbas. Sudomino ir savo sūnų Jurgį, su kuriuo parengta pirmoji kompiuterinė kirčiavimo programa „Taiklus kirtis“ (1993). Dabar sūnus Jurgis Pakerys yra humanitarinių mokslų daktaras, plataus akiračio mokslininkas; demokratiškas pedagogas, mėgstamas studentų. Profesorius Antanas Pakerys dirba šiuolaikiškais metodais: turi paskaitų serverį, kuriame studentai gali rasti skaitomų kursų paskaitas (jos nuolat atnaujinamos); gali paklausti pačių įskaitytų tarties įrašų; gali rasti papildomos medžiagos referatams, pvz., skenuotus seniau išleistus ar sunaikintus straipsnius.

Šeima

Labai smagu matyti Profesorių kartu su savo žmona profesore Viktorija Daujotyte-Pakeriene, kai Jai skiriama, pavyzdžiui, „Lietuvos metų Moters“ nominacija (2009). Savo dukraitėms (iš trumpų profesoriaus pasakojimų spėju) turbūt kartais yra pradinių klasių mokytojas. Žinau, kad Monika prabyla ir savo senelio gimtosios uteniškių tarmės intonacijomis, – juk profesorius puikiai moka savo tarmę ir mėgsta tarmiškai pabendrauti su kolegomis, pvz., su kraštietė katedros vedėja doc. dr. Regina Rinkauskiene.

Pasakojimai apie tūkstantmečio Lietuvos likimą

Išleista elektroninė knyga apie 1009–2009 Lietuvą. Ją istorijos, kultūros, mokslo bendruomenei Istorijos fakultete pristatė projekto vadovas, Lietuvos mokslų akademijos narys ekspertas, profesorius Eugenijus Jovaiša.

Siekiant atskleisti dabarties temą, pasirinkta pačių svarbiausių Lietuvos geografijos, gamtos, gyvensenos bruožų, klimato, jūros, miškų, gyvūnijos, žemdirbystės, gyvenviečių, miestų, miestelių, kaimų, kurortų, šeimų, nacionalinės sudėties duomenų sistema, pateikiama lietuvių ir anglų kalbomis. Istorijos skyrius unikalus tuo, kad pirmą kartą čia parodyta septyniiasdešimties Lietuvos istorinių žemėlapių, jų sąsajų su kaimynais serija, kuri gali būti pravartanti bet kuriam žmogui ir teikianti pasididžiavimą savo praeitimi. Trisdešimt trys tyrėjai paskiruose filmuose pasakoja apie priešistorę, LDK laikus, komentuoja netolimos praeities lūžių faktus. Išsiskiria šimtas Lietuvos įžymių žmonių; šimtas svarbių datų bei šimtas įdomybių. Trijuose šimtuose grafikos piešinių – baltiškos, lietuviškos gyvensenos dalykai, asmenybių charakteriai, veiklos bruožai – visuma sudaro vieningą meno kūrinį. Knyga baigiama Lietuvos miestų ir miestelių herbu bei jų gamtinės aplinkos žaidimų programa.

P

rof. Antanas Pakerys visada laukiamas svečias Dusetų Kazimiero Būgos gimnazijoje. Malonu, kad profesorius ne tik nudžiugina savo apsilankymu, bet ir subūręs šaunų būrį kolegų dėstytojų atvyksta į mūsų gimnaziją (savo buvusią mokyklą) supažindinti su kalbos mokslo naujovėmis rajono mokytojų ir moksleivių. Garsaus kalbininko Kazimiero Būgos pradėtas kelias tęsiasi toliau. Ir, žinoma, labai džiugu, kad tas kelias vėl prasideda nuo Dusetų.

Dainora Biliūnaitė

Dusetų Kazimiero Būgos gimnazijos lietuvių kalbos mokytoja metodininkė

tojai, tiek studentui. Vadovėlio privalumai – ne tik aukštas mokslinis lygis, griežtas struktūriškumas, bet ir programuotos patikros galimybė, originali vaizdinė medžiaga ir kt. Šis vadovėlis rodo kolegialaus bendradarbiavimo su studentais pavyzdį, skatinimą perprasti ne tik teorinius dalykus, bet ir taikyti empirinius metodus, plėtoti mokslo tiriamąjį darbą, skatinti domėjimąsi fonetikos mokslo disciplina, savo šnekamosios kalbos taisyklingumu.

Prof. A.Pakerio „Lietuvių bendrinės kalbos fonetika“ – labai kruopščiai ir kvalifikuotai parengtas vadovėlis, atitinkantis visus reikalavimus, keliamus didaktinės lingvistikos mokslo darbams. Leidinio teorinė ir praktinė vertė neabejotina (tai akivaizdžiai liudija dviejų dešimtmečių naudojimosi šiuo vadovėliu tradicija), todėl pagrįstai vadovėlis buvo premijuotas.

NAUJAUSI DIDAKTINIAI LEIDINIAI.

Lietuvių kalbos bendrinė tartis: kompaktinės plokštelės tekstai, Vilnius: Gimtasis žodis, 2004 (bendraautoris A.Pupkis; prie leidinio pridėdama kompaktinė plokštelė su garso įrašais); *Praktinio kirčiavimo treniruoklis: mokomoji knyga*. Vilnius,